

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.36.2.2>

Sandra Tominac Coslovich

KORPUSNO UTEMELJENA ANALIZA JEZIČNIH SREDSTAVA S POTENCIJALNOM FUNKCIJOM OGRAĐIVANJA U POMORSKOPRAVNIM TEKSTOVIMA NA ENGLESKOME JEZIKU

dr. sc. Sandra Tominac Coslovich, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
sandra.tominac@uniri.hr orcid.org/0000-0002-4320-2863

izvorni znanstveni rad

UDK 811.111'367:347.79

811.163.42'367:347.79

rukopis primljen: 26. lipnja 2024; prihvaćen za tisak: 5. studenoga 2024.

Ograde (engl. hedges) su epistemički jezični elementi kojima se ublažavaju kategoričke tvrdnje, odnosno izražava mogućnost, nesigurnost, neodređenost ili stupanj opredijeljenosti govornika ili autora teksta prema istinitosti iskaza. Jezično ograđivanje jedna je od temeljnih značajki znanstvenog diskursa. No, isto tako, ograđivanje se javlja i u specijaliziranim tekstovima pravnog diskursa, u kojima ovakvi epistemički izrazi obavljaju specifične komunikacijske i žanrovske funkcije. U radu su prikazani rezultati istraživanja jezičnih sredstava koja mogu potencijalno vršiti funkciju ograda u pomorskopравnim tekstovima na engleskom jeziku, pri čemu je analiza provedena na jezičnom korpusu sastavljenom od četiriju pomorskopравnih tekstova. Tekstovi obuhvaćaju dvije međunarodne konvencije, jedan pravilnik i jedan kodeks. Na temelju popisa potencijalnih leksičkih ograda i strategija ograđivanja do sada zabilježenih u prethodnim sličnim istraživanjima, provedena je kvantitativna analiza s pomoću računalno-jezikoslovnog alata Sketch Engine te su ponuđeni i kvalitativno analizirani odabrani primjeri ograda iz korpusa. Najčešće potencijalne leksičke ograde zabilježene u korpusu jesu epistemički modalni glagoli, dok su od potencijalnih strategija najznačajnije pogodbene rečenice i pasiv. Ograde se koriste kao tekstualna

sredstva za izražavanje (ne)preciznosti, ograničavanje opsega primjene pravnih propisa i ublažavanje stava prema istinitosti ili vjerojatnosti iskaza te impliciraju da određeni iskaz nije utemeljen na pouzdanom znanju, već plauzibilnom i/ili hipotetičkom rasuđivanju.

Ključne riječi: ograde; pomorskopravni tekstovi; korpusna analiza; leksičke ograde; strategijske ograde; epistemički modalni glagoli

1. Uvod

Općenita funkcija pravnih tekstova jest da nameću obveze ili definiraju prava. Kako bi se spriječilo izbjegavanje obveza ili preširoko tumačenje ostvaraja određenih prava, pravni tekstovi nastoje definirati obveze i prava te zabrane i dopuštenja na jezično jasan, precizan i nedvosmislen način. Dodatni zahtjev koji moraju ispuniti pravni tekstovi jest da predvide sve mogućnosti, odnosno okolnosti na koje se potencijalno mogu odnositi, što im posljedično daje obilježje sveobuhvatnosti (engl. *all-inclusiveness*) (Bhatia 1993: 102). Upravo istovremeni dvostruki zahtjev da se postigne jasnoća, preciznost i nedvosmislenost s jedne strane te sveobuhvatnost s druge strane, čini pravne tekstove specifičnima. Pomorskopravni tekstovi, koji su predmetom ovoga rada, jedna su od (pod)vrsta pravnog teksta kojim se propisuju određena prava ili određuju i reguliraju pravni odnosi u pomorskoj industriji (Pritchard 2011: 152). Pomorskopravni tekstovi odnose se na instrumente i dokumente koji imaju zakonsku snagu u nacionalnim pomorskim zakonodavstvima i obvezujuću snagu u međunarodnom pomorskom pravu te obuhvaćaju međunarodne konvencije, pravilnike, odredbe, sporazume, ugovore, direktive i sl. Njihova temeljna jezična obilježja, koja su ujedno obilježja pravnih tekstova uopće, jesu formulaični i predvidljivi tekstualni i diskursni obrasci, izrazito složen rečenični ustroj te specijalizirano nazivlje (Bhatia 1993, 1998; Pritchard 2011; Tominac Coslovich i Borucinsky 2015). U radu koji slijedi prikazana je korpusna analiza jezičnih sredstava koja potencijalno mogu vršiti funkciju ograda (engl. *hedges*) utemeljena na ranije provedenim istraživanjima ove jezične pojave na drugim vrstama pravnih tekstova. Potencijalne ograde analizirane su kvantitativno s pomoću računalnojezikoslovnog alata *Sketch Engine* te su ponuđeni primjeri u kojima su izrazi s potencijalnom funkcijom ograđivanja doista ostvareni kao ograde.

2. Jezično ograđivanje – teorijski pregled

Zanimanje za tekst, odnosno za diskurs započelo je sedamdesetih godina prošlog stoljeća u okviru pragmatike, pri čemu se u sklopu tzv. pragmatičkoga obrata istraživačka pažnja počela usmjeravati na jezik u upotrebi. Upravo kao rezultat ovakvih pristupa jeziku, javlja se interes za jezične pojave poput ograđivanja (engl. *hedging*) kao načina na koji se određeni jezični izrazi mogu upotrijebiti kako bi se stupnjevao odnos pripadnosti kakvoj kategoriji, ali i odnos govornika ili autora teksta prema određenom iskazu. U tom kontekstu u ovome radu istražuje se jezično ograđivanje u specijaliziranom pisanom diskursu pomorskopravnih tekstova na engleskome jeziku.

Termin ograde (engl. *hedges*) u jezikoslovnu literaturu uveo je George Lakoff (1973) na temelju radova Lotfija Zadeha, stručnjaka za programske jezike, koji se bavio temama neizrazite logike¹ (engl. *fuzzy logic*) i neizrazitih skupova (engl. *fuzzy sets*). Lakoff (1973) u svom utjecajnom radu pod naslovom *Hedges: a study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts* upućuje na ograđivanje kao pojavu te naglašava njezin utjecaj na značenje. Dakle, Lakoff (1973: 471) se u navedenom radu bavi time kako se jezik može upotrijebiti da se iskaz učini manje ili više neizrazitim, nedefiniranim, neodređenim ili nejasnim (engl. *fuzzy*). Interes za ograde u jeziku te njihovo poimanje razvijali su se zajedno s načinom na koji se razvijalo poimanje jezika. Naime, kako se sve više se uočavala interaktivna narav diskursa, tako se počeo analizirati odnos između pošiljatelja i primatelja poruke, odnosno način na koji njihove uloge utječu na retoriku tekstova. Unutar potonjeg spektra jezičnih pojava koje odražavaju odnos između pošiljatelja i primatelja poruke, jezikoslovci su se počeli zanimati za način na koji jezično ograđivanje utječe ne samo na semantiku, već i na pragmatičko značenje iskaza. Jedan od rezultata takvih nastojanja u jezikoslovlju bio je dodatni razvoj pojma jezičnog ograđivanja u sklopu pragmatike i analize diskursa kao odraz njegove upotrebe u kontekstu društvene komunikacije.

U ovome radu jezično ograđivanje, pojam koji je u hrvatsko jezikoslovlje uvela Fuchs (1988), definira se kao retorička strategija koja funkcionira na četirima razinama: interpersonalnoj, epistemičkoj, društvenoj te na ra-

---

¹ „neizrazita logika (engl. *fuzzy logic*: mutna, nejasna logika), logički sustav u kojem istinitost neke tvrdnje može poprimiti bilo koju vrijednost između 1 (istinito) i 0 (neistinito).“ (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 9. 5. 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/neizrazita-logika>)

zini diskursne zajednice (Vass 2015: 28). Na interpersonalnoj razni štiti autora teksta od potencijalnog neslaganja ili sukoba s čitateljima ublažavanjem jezika na način da se tvrdnje predstavljaju kao mišljenja, a ne činjenice (Salager-Meyer 1997; Hyland 1998), odnosno da se izrazi obazrivost prema čitatelju na način da mu se prepusti da sam odluči slaže li se ili ne slaže s iznesenim tvrdnjama. Na epistemičkoj razini jezične ograde izražavaju nesigurnost prema znanju, odnosno iznesenim tvrdnjama te omogućuju autoru da stupnjuje svoj odnos prema istinosnoj vrijednosti (engl. *truth value*) određenog iskaza (Mauranen 1997; Salager-Meyer 1997). Na društvenoj razini, ograde naglašavaju subjektivnost tvrdnje te omogućuju autoru da prizna i druga različita stajališta (Hyland 2005: 173). U konačnici, ograde također omogućuju autoru da se prilagodi i bude u skladu sa stilom pisanja prihvaćenim od strane određene diskursne zajednice (Salager-Meyer 1997: 130). Mnogi autori poimaju jezično ograđivanje kao jedinstvenu pojavu koja nije nužno povezana s drugim jezičnim pojavama pa stoga ne postoji jedinstvena klasifikacija leksičko-gramatičkih jedinica koje se mogu upotrijebiti kao ograde. Naime, jezični izrazi koji mogu funkcionirati kao ograde nemaju ograničenja, odnosno ni jedna jezična jedinica nije sama po sebi ograda, već stječe potonje obilježje u određenom komunikacijskom kontekstu Clemen (1997: 236). Najraniji pokušaji podjele ograda (Prince i sur. 1982; Hübler 1983) bili su uglavnom funkcionalne naravi prema kojoj se primjerice ograde dijele na aproksimatore (engl. *approximators*) i štitove (engl. *shields*). Nadalje, Salager-Meyer (1994: 154) predlaže taksonomiju temeljenu i na formalnim i na funkcionalnim kriterijima te pored aproksimatora i štitova uvodi i kategoriju emocionalno nabijenih intenzifikatora (engl. *emotionally-charged intensifiers*). Međutim, podjela ograda prema funkcionalnim kriterijima problematična je jer se pojedine kategorije ograda mogu preklapati, odnosno određeni izrazi mogu prema funkciji biti svrstani u više kategorija ograda ovisno o kontekstu. Stoga se ograde najbolje mogu opisati kao polipragmatične (engl. *polypragmatic*) jer njihovo značenje može biti tumačeno na više načina (Hyland 1996: 256). Unatoč poteškoćama u svezi s klasifikacijom ograda, ipak postoje određene leksičko-gramatičke jedinice koje u svom značenjskom sastavu imaju elemente nejasnoće, neodređenosti ili neodlučnosti (Varttala 2001: 100) te se općenito smatraju ogradama. Hyland (1996: 260) ograde dijeli u dvije kategorije: leksičku i strategijsku. U leksičku kategoriju svrstavaju se ograde koje uključuju modalne glagole (engl. *may, could, would, should*), epistemičke leksičke glagole (engl. *seem, indicate, suggest, appear, propose*), epistemičke pridjeve

(engl. *possible, likely, apparent*), epistemičke priloge (engl. *probably, relatively, generally*) te epistemičke imenice (engl. *possibility*). Strategijske ograde uključuju ostala sredstva koja ne pripadaju kategoriji leksičkih ograda, a odnose se na upotrebu pitanja, pogodbenih rečenica, označivača kontrasta (engl. *contrast markers*) te ograničenog niza formulaičnih izraza.

U hrvatskom jeziku tema ograda obrađivana je kao interakcijska retorička strategija u znanstvenom diskursu (Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017) te u akademskom diskursu najčešće u svezi s epistemičkom modalnošću (Varga 2016), no do sada nisu provedena istraživanja ograda u pravnom diskursu na hrvatskome jeziku. Na engleskome jeziku postoji značajan broj utjecajnih radova koji se bave ogradama u akademskom i znanstvenom diskursu (Hyland 1994, 1996, 1998; Crompton 1997; Markkanen i Schröder 1997; Varttala 2001) te medicinskom diskursu (Prince i sur. 1982; Salager-Meyer 1994; Varttala 1999), no istraživanje ograda u pravnom diskursu znatno je manje zastupljeno.

Bhatia i sur. (2004) istraživali su na koji se način ograde koriste u posebnom žanru odgovora na hipotetička pravna pitanja (engl. *legal problem question answers*), pri čemu su došli do zaključka da su i leksičke i strategijske ograde od presudne važnosti za deduktivno zaključivanje i pravnu argumentaciju. Ograde su također analizirane i u tekstovima odluka Vrhovnog suda Ujedinjenog Kraljevstva (Toska 2012) te odlukama Okružnog suda SAD-a (engl. *U.S. District Court*) (Hinkle i sur. 2012) te se pokazalo da su ograde odraz sudačkog stava prema određenom pravnom problemu i to osobito naglašeno u slučajevima kada ideološka stajališta određenog suca nisu u skladu sa stajalištima većine nadležnih sudaca određenog okruga. Sharndama i Panamah (2012) istraživali su ograde u pravim tekstovima Ustava i Kaznenog zakona Republike Nigerije te su zaključili da je ograđivanje u potonjim pravnim tekstovima češće od očekivanog te da se najčešće ostvaruje modalnim glagolima, pogodbenim rečenicama i pasivnim konstrukcijama. Vass (2015) u svome radu daje prikaz analize usporedivih korpusa preglednih radova iz područja prava te odluka Vrhovnog suda Ujedinjenog Kraljevstva. Korpusna analiza pokazala je da su ograde češće i raznovrsnije u pravnim preglednim radovima nego u sudskim odlukama te da se u objema vrstama tekstova ograde u najvećoj mjeri ostvaruju modalnim glagolima. Ishaya i Azamabel (2020) u svome radu analizirali su tekstove pravnih obveznica (engl. *legal bonds*), u kojima su zabilježene ograde ostvarene modalnim glagolima i epistemičkim prilozima te složene ograde sastavljene od modalnih glagola u kombinaciji s epistemičkim glagolima ili epistemičkih glagola u kombinaciji s epistemičkim

prilozima ili pridjevima koji dodatno pojačavaju učinak ograđivanja iskazan epistemičkim glagolom.

3. Ciljevi i metodologija

Cilj rada jest istražiti koje su vrste potencijalnih jezičnih ograda najviše zastupljene u pomorskopравnim tekstovima na engleskome jeziku te koje značenjske funkcije obavljaju. U tu svrhu sastavljen je korpus pomorskopравnih tekstova na engleskome jeziku. Pomorsko pravo sustav je pravnih propisa kojima se uređuju odnosi proistekli iz privrednih djelatnosti u pomorstvu i druge aktivnosti povezane s morem. Dakle, kako bi korpus bio reprezentativan, u njega su uključeni temeljni pomorskopравni dokumenti kojima su uređeni odnosi i aktivnosti u pomorskoj industriji. Odabrani tekstovi obuhvaćaju četiri dokumenta: dvije konvencije, jedan kodeks i jedan pravilnik. Nazivi dokumenata jesu sljedeći: *United Nations Convention on the Law of the Sea* (hrv. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora), *Maritime Labour Convention* (hrv. Konvencija o radu pomoraca), *International Code for the Security of Ships and Port Facilities* (hrv. Međunarodni kodeks o sigurnosti brodova i lučkih prostora) i *International Regulations for Avoiding Collisions at Sea* (hrv. Pravilnik o izbjegavanju sudara na moru). Tekstovi su analizirani s pomoću računalno-korpusnog alata *Sketch Engine*. Korpus ima 78 706 pojavnica (engl. *token*), 68 379 riječi i 3 591 rečenice. Prvo je provedena kvantitativna analiza potencijalnih ograda, nakon čega su kvalitativno analizirani odabrani primjeri u kojima se sa sigurnošću moglo u ovoj prvoj fazi istraživanja utvrditi da se radi o ogradama. Prije analize sastavljen je popis jezičnih sredstava koja su se u prethodnim istraživanjima akademskog i pravnog diskursa na engleskome jeziku pokazala potencijalnim izrazima jezičnog ograđivanja. U ovom radu riječ je o prvoj fazi istraživanja jezičnog ograđivanja u pomorskopравnim tekstovima na engleskome jeziku koje se odnosi na analizu jezičnih sredstava koja mogu vršiti funkciju ograda, dok će u sljedećoj fazi biti provedena sveobuhvatnija kvalitativna analiza s najmanje dvama anotatorima kako bi se utvrdilo koje su vrste jezičnih sredstava s potencijalnom funkcijom ograđivanja doista i ostvarene kao ograde. S obzirom da ograde u različitim vrstama tekstova mogu obavljati različite funkcije, funkcionalno utemeljena podjela može ih lako previdjeti (Varttala 1999: 182) u pojedinoj vrsti diskursa te iz tog razloga nije korištena kao polazna točka. Dakle, u ovome radu analiza polazi od bilježenja primjera ograda utemeljenog na jezičnim oblicima, pri čemu se

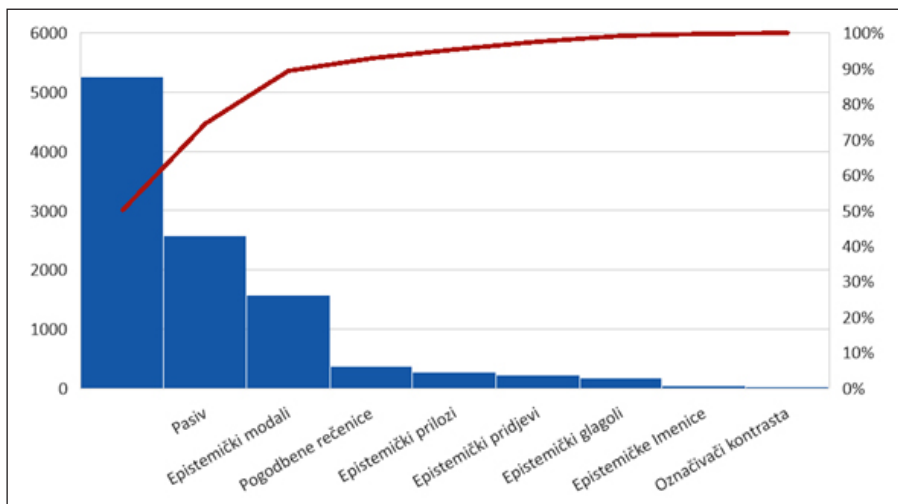
funkcionalni aspekti mogu uzeti u obzir tek nakon što se potencijalne ograde izdvoje iz korpusa na temelju formalnih karakteristika. Prema podjelama potencijalnih ograda navedenima u radovima Salager-Meyer (1997), Hylанда (2006) te Bhatije i sur. (2004), Vass (2015) je izradila proširenu i prilagođenu listu jezičnih oblika koji mogu obavljati funkciju ograda u pravnom diskursu. Prema proširenom popisu potencijalnih jezičnih ograda navedenoj u Vass (2015: 29) izvršeno je pretraživanje alatom *Sketch Engine*. Analizirane potencijalne ograde iz skupina su epistemičkih modalnih glagola (*could, might, may, ought, should* i *would*), epistemičkih leksičkih glagola (*allege, appear, argue, assume, believe, claim, consider, depend, doubt, estimate, expect, indicate, infer, (not) know, note, predict, presume, propose, report, seem, speculate, suggest, tempt, tend, think*) epistemičkih imenica (*allegation, argument, assumption, belief, (un)certainity, chance, estimate, impression, likelihood, (im)possibility, (im)probability, mis-emphasis, suggestion*), epistemičkih pridjeva (*alleged, apparent, arguable, (un)certain, debatable, doubtful, general, imaginable, (un)likely, (im)possible, potential, (im)probable, purported, questionable, (un)reasonable, so-called, unclear, virtual*) epistemičkih priloga (*allegedly, almost, apparently, approximately, arguably, essentially, generally, ideally, maybe, partly, per se, perhaps, possibly, potentially, presumably, presumptively, probably, relatively, roughly, somewhat, somehow, sometimes, theoretically, typically, usually, whenever, virtually*) pogodbenih rečenica, pasivnih konstrukcija te označivača kontrasta (*while, whereas, although*).

4. Rezultati

Prema rezultatima kvantitativne analize prikazanima u grafikonu 1, najčešće zastupljena kategorija potencijalnih leksičkih ograda u pomorsko-pravnim tekstovima jesu modalni glagoli, dok su od potencijalnih stratejskih ograda najviše zastupljeni pasiv i pogodbene rečenice. Dakle, modalni glagoli javljaju se u 32% ukupno zabilježenih potencijalnih ograda, dok se pasiv javlja u 53% ukupno zabilježenih potencijalnih ograda. Apsolutna frekvencija sveukupno zabilježenih potencijalnih ograda jest 5261, s normaliziranom relativnom frekvencijom 66.84 dijelova milijuna (engl. *ppm – parts per million*). Relativna frekvencija pokazuje odnos apsolutne frekvencije (stvarnog broja zabilježenih primjera u korpusu) naspram ukupne veličine korpusa i računa se s pomoću sljedeće formule:

$$\text{REL} = \frac{\text{ABS}}{\text{N}} \times 1000000,$$

pri čemu je REL relativna frekvencija, ABS apsolutna frekvencija i N veličina korpusa izražena ukupnim brojem pojavnica (engl. *tokens*). Omjer apsolutne frekvencije i ukupnog broja pojavnica množi se s 1000000 kako bi se istovremeno dobila procjena vjerojatnosti pojavljivanja određene pojave u jeziku na milijun riječi te omogućuje usporedbu frekventnosti u tekstovima i korpusima različitih veličina.

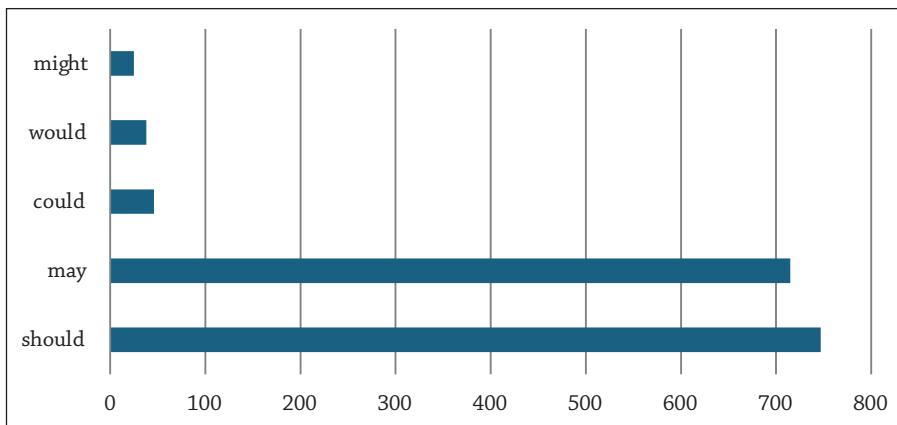

Grafikon 1: Raspodjela potencijalnih leksičkih i strategijskih ograda u korpusu pomorskopравnih tekstova

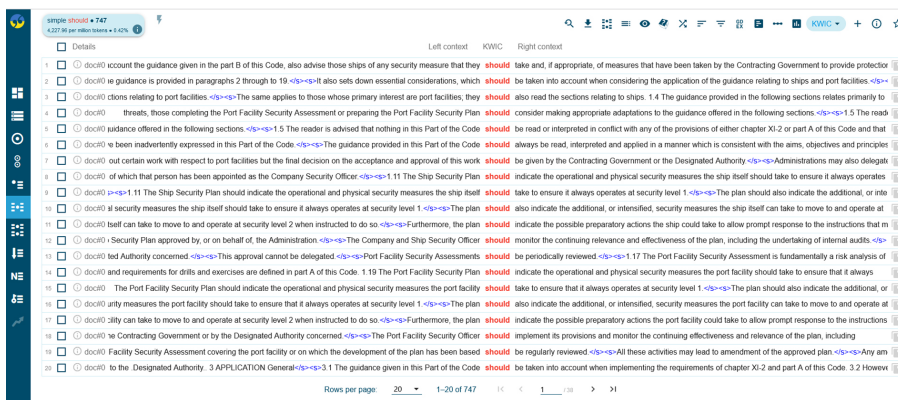
Valja napomenuti da je prilikom kvalitativne analize konkordancija potencijalnih izraza ograđivanja zabilježenih u korpusu isključen engleski glagol *claim* zbog činjenice da je u korpusu pomorskopравnih tekstova upotrijebljen isključivo u značenju ‘zahtijevati’, a ne u epistemičkom značenju ‘tvrditi’.

Primjeri uzoraka kvalitativne analize najfrekventnijih zabilježenih potencijalnih ograda prema prethodno određenim kategorijama prikazani su u odlomcima koji slijede. Rezultati prikazani u grafikonu 2 pokazuju da se potencijalne leksičke ograde u korpusu pomorsko-pravnih tekstova ostvaruju najvećim dijelom s pomoću epistemičkih modalnih glagola *should*, *may*, *can*, *could*, *would* i *might*, pri čemu su *should* i *may* najfrekventniji te su za njih u nastavku navedeni primjeri iz korpusa.

Grafikon 2: *Frekvencija epistemičkih modalnih glagola u korpusu pomorskopravnih tekstova*

Slika 1: *Konkordancije za modalni glagol should 'trebati'*

Najfrekventniji modalni glagol zabilježen u korpusu jest *should* (hrv. *trebati*). Prema Quirku i sur. (1985: 227), modalni glagol *should* u engleskom se jeziku obično koristi za stupnjevanje značenja u spektru između neobvezujuće nužnosti (engl. *noncommitted necessity*) i obveze (engl. *obligation*). Dakle, glagol *should* može izražavati epistemičku i deontičku modalnost. U okviru epistemičke domene, ovaj glagol, prema Palmeru (1990: 59), funkcionira kao tentativni marker epistemičke nužnosti s obzi-

rom da se njime upućuje na visok stupanj vjerojatnosti. Kao izraz deontičke modalnosti, modalni glagol *should* značenjski upućuje na slabiju obavezu. Quirk i sur. (ibid) glagol *should* i njegov sinonim *ought to* nazivaju i rubnim pomoćnim glagolima (engl. *marginal auxiliaries*), koji, iako se razlikuju od *must* i *have (got) to* (hrv. morati), iskazuju iste temeljne modalnosti nužnosti i obveze. No, razlikuju se prema tome jer ne izražavaju potpunu uvjerenost govornika u vjerojatnost ostvaraja opisanog događaja ili stanja, odnosno svojom epistemičkom komponentom slabe iskaz. Naime, u slučaju kada iskazuje obvezu, glagol *should*, poput glagola *must* podrazumijeva autoritet govornika, ali ne podrazumijeva i autorovu potpunu uvjerenost da će se postupiti kako je navedeno u iskazu. U diskursu pravnih propisa, *should* označava određen stupanj obveze, ali u slabijoj mjeri no što je to slučaj s modalnim glagolom *must* pa se većinom koristi za izražavanje preporuka. Dakle, *should* i *ought to* podrazumijevaju da je propozicija unutar njihova opsega poželjna ili preporučljiva, kao što se može vidjeti u primjeru 1. Za razliku od glagola *shall* (hrv. morati), glagol *should* izražava obavezu koja se može izbjeći (engl. *escapable obligation*) (Williams 2007: 130) te se u tekstovima pravnih propisa najčešće upotrebljava za izražavanje smjernica ili principa s naglašenom moralnom ili etičkom dimenzijom. S druge strane niječnim oblikom glagola *should* umjesto izričite zabrane označava se upozorenje u odnosu na ponašanje koje nije poželjno (Ibid 2007), kao u primjeru 2.

[1] *The CSO and SSO should always have regard to the effect that security measures may have on ship's personnel who will remain on the ship for long periods.*

[2] *If an Administration uses a Recognized Security Organization (RSO) to review or approve the SSP the RSO should not be associated with any other RSO that prepared, or assisted in the preparation of, the plan.*

Drugi najčešće zabilježen epistemički modalni glagol u korpusu jest *may* (hrv. moći). *May* se može upotrijebiti za izražavanje epistemičke mogućnosti, odnosno mogućnosti da određena propozicija jest ili može biti istinita (Quirk i sur. 1985: 223), kao što je to slučaj u primjerima 3 i 4. U pravnom diskursu glagol *may* također je povezan s glagolom *might*, kojim se u odnosu na glagol *may* izražava veća epistemička udaljenost (Williams 2007: 141).

[3] *The reader is advised that nothing in this Part of the Code should be read or interpreted in conflict with any of the provisions of either chapter XI-2 or part A of this Code and that the aforesaid provisions always prevail and override any unintended inconsistency which **may have been inadvertently expressed** in this Part of the Code.*

[4] *The ship **may, also, be subject to** additional control measures if the Contracting Government exercising the control and compliance measures has reason to believe that the security of the ship has, or the port facilities it has served have, been compromised.*

Druga funkcija modalnog glagola *may* jest izražavanje dopuštenja, kao što je prikazano u primjeru 5. Naime, u slučaju modalnog glagola *may* valja napomenuti da je osim kvantitativne analize također važno provesti i kvalitativnu analizu kako bi se sa sigurnošću moglo utvrditi je li u pojedinom primjeru uporabe *may* upotrijebljen u epistemičkom značenju za izražavanje mogućnosti ili deontičkom za izražavanje dopuštenja. Također, prema Quirku i sur. (1985: 224) valja napomenuti da preskriptivna pristranost (engl. *prescriptive bias*) u korist modalnog glagola *may* rezultira njegovom čestom upotrebom u službenim dokumentima, stoga ne čudi što je u korpusu pomorskopravnih tekstova vrlo čest za izražavanje dopuštenja (kao u primjeru 5), a ne samo epistemičke mogućnosti (kao u primjerima 3 i 4).

[5] *The Administration **may entrust** the review and approval of ship security plans, or of amendments to a previously approved plan, to recognized security organizations.*

Od epistemičkih glagola najfrekventniji su *consider* (hrv. smatrati), prikazan u primjeru 6, *indicate* (hrv. ukazivati), prikazan u primjeru 7 i *propose* (hrv. predložiti), prikazan u primjeru 8. Ovakvi epistemički glagoli koriste se kako bi se predstavili argumenti i upućuju na to da se legitimitet određenog stava temelji na ili je uvjetovan iskazima koji mu prethode ili slijede iza njega, a uvode ih upravo gore navedeni glagoli. Drugim riječima, u pravnom diskursu ovakvi glagoli u određenom kontekstu tumače se kao evidencijali kojima se upućuje na to da je zaključak izveden na temelju inferencija koje se označavaju upotrebom epistemičkih glagola.

[6] *A ship or aircraft **is considered** a pirate ship or aircraft if it is intended by the persons in dominant control to be used for the purpose of committing one of the acts referred to in article 101.*

Valja napomenuti da je glagol *consider* u preliminarnoj kvalitativnoj analizi uzet u obzir samo u primjerima s epistemičkim značenjem ‘smatrati’, dok su primjeri sa značenjem ‘razmatrati’ isključeni.

[7] *If the investigation **indicates** a violation of applicable laws and regulations or international rules and standards for the protection and preservation of the marine environment, release shall be made promptly subject to reasonable procedures such as bonding or other appropriate financial security*

[8] *The Tribunal may **propose** such amendments to this Statute as it may consider necessary.*

Od epistemičkih imenica zabilježene su *possibility* (hrv. mogućnost), *probability* (hrv. vjerojatnost), *emphasis* (hrv. naglasak, isticanje), *certainty* (hrv. sigurnost), *belief* (uvjerenje) i *allegation* (hrv. tvrdnja) i to sveukupno u samo 1% zabilježenih potencijalnih ograda. U nastavku su navedeni primjeri za imenice *allegation* (primjer 9) i *possibility* (primjer 11)

[9] *Dispute arising from an **allegation** by the researching State that with respect to a specific project the coastal State is not exercising its rights under articles 246 and 253 in a manner compatible with this Convention shall be submitted, at the request of either party, to conciliation under Annex V, section 2.*

Imenica *allegation* ne upućuje samo na izvor informacije, već podrazumijeva i epistemičku udaljenost jer se odnosi na tvrdnju čiju istinitost tek treba dokazati. Valja napomenuti da imenica *allegation* ima sličnu funkciju kao i pridjev *alleged* (primjer 10) i prilog *allegedly* jer se njima govornik, odnosno autor teksta ograđuje od preuzimanja odgovornosti za istinitost sadržaja iskaza, također na taj način označavajući epistemičku udaljenost. Prema Mushin (2001: 103), ovakve jezične jedinice označavaju preneseni epistemički stav (engl. *reportive epistemological stance*) kojim se ograđuje od procjene istinitosti iskaza.

[10] *Such inspection shall in any case be carried out where the working and living conditions **believed** or **alleged** to be defective could constitute a clear hazard to the safety.*

[11] *In negotiating agreements pursuant to articles 69 and 70, States Parties, unless they otherwise agree, shall include a clause*

*on measures which they shall take in order to minimize the **possibility** of a disagreement concerning the interpretation or application of the agreement, and on how they should proceed if a disagreement nevertheless arises*

Epistemički pridjevi javljaju se u 4% zabilježenih potencijalnih ograda. Primjeri najfrekventnijih epistemičkih pridjeva navedeni su u nastavku. Pridjev *general* (hrv. opći) prikazan je u primjeru 12, pridjev *possible* (hrv. mogući) u primjeru 13, te pridjev *reasonable* (hrv. razuman) u primjeru 14.

[12] *This explanatory note, which does not form part of the Maritime Labour Convention, is intended as a **general** guide to the Convention.*

[13] *Furthermore, the plan should indicate the **possible** preparatory actions the ship could take to allow prompt response to the instructions that may be issued to the ship by those responding at security level 3 to a security incident or threat thereof.*

[14] *The Administration may extend the period of validity of the certificate but this extension shall be granted only for the purpose of allowing the ship to complete its voyage to the port in which it is to be verified, and then only in cases where it appears proper and **reasonable** to do so.*

U ukupnom broju zabilježenih potencijalnih ograda, epistemički prilozima javljaju se s udjelom od 5%. Najfrekventniji među njima jesu prilozima *likely* (hrv. vjerojatno) i *generally* (hrv. općenito, uglavnom). Upotreba priloga *likely* prikazana je u primjeru 15.

[15] *The employment, engagement or work of seafarers under the age of 18 shall be prohibited where the work is **likely** to jeopardize their health or safety.*

Epistemički prilozima i epistemički pridjevi poput svih ostalih jezičnih elemenata kojima se može izraziti epistemička modalnost, također su povezani s procjenom istinosne vrijednosti iskaza. Dakle, epistemičkim prilozima govornik, odnosno autor testa može naznačiti da određene situacije smatra mogućima, nemogućima, vjerojatnima, sigurnima ili nesigurnima.

Što se tiče potencijalnih strategija ograđivanja, najfrekventnija u korpusu jest upotreba pasiva koja obuhvaća 49% od ukupno zabilježenih potencijalnih primjera ograđivanja. Pasivne konstrukcije zabilježene u korpusu često se javljaju zajedno s modalnim glagolima *shall*, *can*, *should*, *may*, *might* ili *would*. Pasiv umanjuje ulogu subjekta jer u prvi plan stavlja objekt radnje, dok subjekt zauzima sekundarnu poziciju, na taj način uklanjajući od autora odgovornost za istinitost iskaza. Iskaze izražene pasivom često prate epistemički modalni glagoli kojima se dodatno upućuje na nesigurnost iskaza te smanjenu ulogu i odgovornost autora. Primjeri pasivnih rečenica s modalnim glagolima *may* (primjer 16) i *should* (primjeri 16 i 17) prikazani su u nastavku.

[16] *Records **may be kept** in any format but **should be protected** from unauthorized access or disclosure.*

[17] *Those unwilling or unable to establish their identity and/or to confirm the purpose of their visit when requested to do so **should be denied** access to the port facility and their attempt to obtain access **should be reported** to the PFSO and to the national or local authorities with security responsibilities.*

Sastavljači pravnih propisa i pravnici općenito svakodnevno se susreću s hipotetičkim scenarijima, pri čemu moraju izraziti ili uzeti u obzir što se može ili se moglo dogoditi. Jedan od načina na koji se precizno mogu izraziti hipotetičke situacije jest upotrebom pogodbenih rečenica. Dakle, pogodbene rečenice također su jedna od potencijalnih strategija ograđivanja koja se u pomorskopravnom korpusu javlja u 7% ukupno zabilježenih potencijalnih ograda, od kojih je izdvojen primjer 18.

[18] *If, after young seafarers under the age of 18 have served on a ship for at least four months during their first foreign-going voyage, **it becomes apparent that they are unsuited to life at sea, they should be given** the opportunity of being repatriated.*

Pogodbene rečenice izražavaju uzrok i posljedicu u mogućim situacijama. U korpusu pomorskopravnih tekstova hipotetičke pogodbene rečenice najčešće su upotrijebljene u kombinaciji s modalnim glagolima *should*, *may*, *would* i *could* kako bi izrazile posljedice mogućih budućih uzroka. Pogodbene rečenice s modalnim glagolima određuju opseg preporuke, izražavaju preduvjete te ublažavaju generalizacije. Na ovaj način može se izraziti

epistemička nesigurnost znanja u svezi sa stvarnim ishodom ako se hipotetička situacija izražena zavisnom surečenicom pogodbene rečenice ostvari.

Druga u korpusu zabilježena potencijalna strategija ograđivanja može se ostvariti upotrebom veznika *while*, *whereas* i *although*, koji obavljaju funkciju označivača kontrasta (eng. *contrast markers*) i uvode zavisnu surečenicu na mjesto priložne oznake glavne surečenice, na taj način tvoreći priložnu dopusnu rečenicu. Ovakve rečenice koriste se često u kombinaciji s negacijom, kao u primjerima 18 i 21 kako bi se prikazale dvije suprotnosti. Isto tako, ovakve se jezične strukture u pravnom diskursu također mogu koristiti za definiranje, odnosno ograničavanje opsega primjene pravnog propisa (Bhatia 1998), kao što je prikazano u primjeru 20.

[19] *While there may be circumstances when an individual ship may be operating at a higher security level than the port facility it is visiting, there will be no circumstances when a ship can have a lower security level than the port facility it is visiting.*

[20] *In the case of a complaint under paragraph 1(d) of this Standard, the inspection shall generally be limited to matters within the scope of the complaint, **although** a complaint, or its investigation, may provide clear grounds for a detailed inspection in accordance with paragraph 1(b) of this Standard.*

[21] *Whereas the security level need not be regarded as being particularly sensitive, the underlying threat information may be highly sensitive.*

5. Zaključak

Većina dosadašnjih istraživanja ograda u engleskom jeziku provedena je na akademskom diskursu, pri čemu je utvrđeno da je upotreba ovakvih jezičnih elemenata jedno od njegovih temeljnih obilježja. Iako znatno rjeđa, istraživanja ovakvih jezičnih elemenata u pravnim tekstovima također pokazuju njihovu prisutnost i u toj vrsti diskursa. Cilj rada bio je utvrditi koje se vrste potencijalnih ograda najčešće javljaju u posebnoj vrsti pravnih tekstova iz područja pomorstva te opisati neke od njihovih funkcija. U tu svrhu sastavljen je i kvantitativno analiziran korpus pomorskopravnih tekstova na engleskome jeziku te su ponuđeni primjeri u kojima su jezična sredstva s potencijalnom funkcijom ograđivanja doista i ostvarena kao ograde. U korpusu

su zabilježene potencijalne leksičke i strategijske ograde, pri čemu su od potencijalnih leksičkih ograda najčešći epistemički modalni glagoli *should* i *may*, dok su od potencijalnih strategija najčešće upotrebe pasivnih konstrukcija i pogodbenih rečenica. Leksičke ograde mogu obavljati različite funkcije ovisno o kontekstu, odnosno komunikacijskoj situaciji, pri čemu mogu izražavati nepreciznost, neodređenost i neopredijeljenost u svezi s onim o čemu se piše, na taj način utječući na istinosnu vrijednost i jačinu propozicije. Isto tako, određene strategijske ograde poput pogodbenih rečenica omogućuju sastavljaču pravnih propisa da izrazi hipotetičke situacije ili da primjerice pasivnim konstrukcijama umanjí svoju prisutnost te preuzme ulogu savjetnika. S obzirom da žanr pravnih tekstova nameće određena ograničenja, ograde koje se u njemu javljaju jednim se dijelom mogu smatrati obilježjem žanra. Stoga analiza ovakve jezične pojave u žanru pomorskopravnih tekstova može pridonijeti njihovu boljem razumijevanju, tumačenju i prevođenju.

Na kraju, također je važno spomenuti i ograničenja korpusno utemeljenog istraživanja ograda. Naime, korpusi i korpusni alati omogućuju relativno brzu i jednostavnu kvantitativnu analizu, no bez kvalitativne analize pojedinačnih zabilježenih primjera određene jezične pojave, nemoguće je donositi apsolutne zaključke. Isto tako, u korpusnoj analizi temeljenoj na formalnim karakteristikama vrlo se lako mogu previdjeti jezična sredstva ograđivanja koja se nisu našla na popisu. Stoga se čini najpouzdanijim promatrati korpusnu analizu kao jedno od gledišta koje se svakako mora nadopuniti s kvalitativnom analizom kako bi rezultati bili što vjerodostojniji.

Literatura

- Bhatia, Vijay Kumar (1998) „Intertextuality in Legal discourse“, dostupno na adresi <https://jalt-publications.org/tlt/articles/2427-intertextuality-legal-discourse>, posjet 11. lipnja 2024. Bhatia, Vijay Kumar (1993) *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*, Longman, London.
- Bhatia, Vijay Kumar; Langton, Nicola M., Lung, Jane (2004) „Legal discourse: opportunities and threats for corpus linguistics“, *Discourse in the professions: perspectives from corpus linguistics*, ur. Ulla Connor i Thomas Upton, Amsterdam, str. 203–231.
- Balažić Bulc, Tatjana; Požgaj Hadži, Vesna (2017) „Interakcijske retoričke strategije u znanstvenom diskursu (na primjeru znanstvenog jezika Ivana Ivasa)“ *Govor* 34, br. 2, Zagreb, str. 127–151.

- Clemen, Gudrun (1997) „The concept of hedging: origins, approaches and definitions”, *Hedging and discourse: approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts*, ur. Raija Markkanen i Hartmut Schröder, Berlin, str. 235–248.
- Crompton, Peter (1997) „Hedging in academic writing: Some theoretical problems”, *English for Specific Purposes*, 16, 4, str. 271–287.
- Hinkle, Rachael K.; Martin, Andrew D.; Shauband; Tiller, Emerson H. (2012) „A positive theory and empirical analysis of strategic word choice in district court opinions”, *Journal of Legal Analysis*, 4/2, str. 407–444.
- Hübler, Axel (1983) *Understatements and hedges in English*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam i Philadelphia, PA.
- Hyland, Ken (1994) „Hedging in academic writing and EAP textbooks”, *English for Specific Purposes*, 13, str. 239–256.
- Hyland, Ken (1996) „Talking to the academy: forms of hedging in science research articles”, *Written Communication*, 13/2, str. 251–281.
- Hyland, Ken (1998). *Hedging in scientific research articles*. John Benjamins, Amsterdam.
- Hyland, Ken (2005) „Stance and engagement: a model of interaction in academic discourse”, *Discourse Studies*, 7/2, str. 173–192.
- Ishaya, Bitrus; Azamabel, Nicholas (2020) „Functions of hedging in legal bonds”, *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 11, 12, str. 683–692.
- Lakoff, George (1973) „Hedges: a study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts”, *Journal of Philosophical Logic*, 2, str. 458–508.
- Markkanen, Raija; Schröder, Harmut (1997) „Hedging: a challenge for pragmatics and discourse analysis”, *Hedging and discourse: approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts*, ur. Raija Markkanen i Hartmut Schröder, Berlin, str. 3–18.
- Mauranen, Anna (1997) „Hedging in language revisers’ hands”, *Hedging and discourse: approaches to the analysis of a pragmatic phenomenon in academic texts*, ur. Raija Markkanen i Hartmut Schröder, Berlin, str. 115–133.
- Mushin, Ilana (2001) *Evidentiality and Epistemological Stance: Narrative retelling*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.

- Palmer, Frank Robert (1990) *Modality and the English Modals*, Longman, London/New York.
- Prince, Ellen F.; Frader, Joel; Bosk, Charles (1982) „On hedging in physician-physician discourse”, *Linguistics and the professions, Proceedings of the Second Annual Delaware Symposium on Language Studies*, ur. Robert J. di Pietro, Norwood, str. 83–97.
- Pritchard, Boris (2011) „Pomorski institucionalni vokabular: neka terminološka pitanja“, *Hrvatski jezik na putu u EU*, ur. Maja Bratanić, Zagreb, str. 151–191.
- Quirk, Randolph; Greenbaum, Sidney; Leech, Geoffrey; Svartvik, Jan (1985) *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Longman, London.
- Salager-Meyer, Françoise (1994) „Hedges and textual communicative function in medical English written discourse”, *English for Specific Purposes*, 13, str. 149–170.
- Salager-Meyer, Françoise (1997) „I think that perhaps you should: a study of hedges in written scientific discourse”, *Functional approaches to written text: classroom applications*, ur. Tom Miller, Washington, DC, str. 105–118.
- Salager-Meyer, Françoise (1998) “Language is not a physical object [Response to Peter Crompton’s: Hedging in academic writing: Some theoretical problems, *English for Specific Purposes*, 16, str. 271–287]”, *English for Specific Purposes*, 17, str. 295–302.
- Sharndama, Emmanuel C.; Panamah, Jival H. (2012) „Hedging in professional legal texts”, *British Journal of Humanities and Social Sciences*, 4 (1), 41–46.
- Tominac Coslovich, Sandra; Borucinsky, Mirjana (2015) „Sintaktički diskontinuitet u izvornom pomorskom pravnom tekstu na engleskom jeziku i u njegovu prijevodu na hrvatski”, *Od Šuleka do Schengena: Terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, ur. Maja Bratanić, Ivana Brač, Boris Pritchard, Rijeka – Zagreb, str. 283–300.
- Toska, Bledar (2012) „Epistemic hedges and boosters as stance markers in legal argumentative discourse”, *Topics in linguistics: approaches to text and discourse analysis*, 10, str. 57–62.
- Varga, Mirna (2016) *Epistemic modality in academic discourse in the Croatian and English language*, doktorska disertacija, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.

- Varttala, Teppo (1999) „Remarks on the Communicative Functions of Hedging in Popular Scientific and Specialist Research Articles on Medicine”, *English for Specific Purposes*, 18, 2, str. 177–200.
- Varttala, Teppo (2001) *Hedging in scientifically oriented discourse: Exploring variation according to discipline and intended audience*, doktorska disertacija, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 138, Tampere University, dostupno na adresi <http://acta.fi/pdf/951-44-5195-3.pdf>, posjet 11. lipnja 2024.
- Vass, Holly (2015) „Analysing hedging in legal discourse using small-scale and large-scale corpora”, *Research in Corpus Linguistics*, 3, str. 27–35.
- Williams, Christopher (2007) *Tradition and Change in Legal English*, Peter Lang, Bern.
- Žic Fuchs, Milena (1988) „Ograđivanje i dokazivanje u govornom jeziku”, *Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i javni život*, 44, 1-2, str. 164–172.

SUMMARY

Sandra Tominac Coslovich

CORPUS-BASED ANALYSIS OF POTENTIAL HEDGES IN MARITIME LEGAL TEXTS IN ENGLISH

Hedges are epistemic linguistic devices that mitigate categorical claims by expressing the possibility, uncertainty, vagueness, or a degree of commitment of the speaker or author of the text towards the truth value of the proposition. Previous research has shown that hedges are one of the fundamental features of scientific discourse. However, hedges also occur in legal discourse, in which such epistemic expressions perform specific communicative functions. The paper presents the results of the analysis of potential hedges carried out on a corpus of four maritime legal texts written in English. The texts include two international conventions, one set of regulations, and one code. Based on the list of potential lexical hedges and hedging strategies identified in previous similar research, a quantitative analysis was carried out using the Sketch Engine tool and examples of actual hedges were extracted from the corpus and analysed qualitatively. The most common potential lexical hedges recorded in the corpus are epistemic modal verbs, while the most significant potential hedging strategies are conditional clauses and the passive voice. Hedges are used to express (im)precision, limit the legal scope, and soften the author's commitment to the truth value or probability of a proposition, implying that a particular statement is not based on reliable knowledge, but rather on plausible and/or hypothetical reasoning.

Key words: *hedges; maritime legal texts; corpus analysis; lexical hedges; strategic hedges; epistemic modal verbs*